

Z EKOVASMI, EKONASELJI IN PERMAKULTURO V BOLJ TRAJNOSTNO - HARMONIČNEJŠE ŽIVLJENJE

Aleksander Batič in sodelujoči

Življenje v ekovasi in uporaba prvin permakulture sta celostno zaokrožena: skrb za ljudi in naravo ter ekonomičnost v pravem pomenu besede. Sprva sem se želel z referatom osredotočiti predvsem na zaščito kmetijskih zemljišč, pa ni šlo. Narava ne ločuje na kmetijska in zazidalna zemljišča, ne pozna mej in zakonodaje (to smo si omislili ljudje, da bi si »olajšali življenje«: secirali smo enostavnost življenja na številna »področja«). Torej se osredotočimo na etiko in na to, kar lahko naredimo sami in z drugimi ljudmi ter poiščimo enostavne rešitve. Prave rešitve pa so lahko le celostne: ekovasi, ekonaselja, permakultura in podobno. Referat sem pripravil v sodelovanju s 15 sogovorniki. Torej je tudi ta referat sad skupnega dela. Številnih odličnih predlogov zaradi omejenega obsega referata ne vključujem. Sodelujočim se zahvaljujem za sodelovanje.

Permakultura je načrtovan sistem, ki poskuša ustvariti trajnostni življenjski prostor s posnemanjem vzorcev iz narave. Permakulturo lahko opišemo kot etični sistem načrtovanja primeren za pridelavo hrane, izrabo prostora ter gradnjo. V njej se prepletajo ekologija, pokrajina, ekološko kmetijstvo, arhitektura in agrozdarstvo. Poudarek je na povezavah med njimi (torej ne na posamičnih elementih) - tako se doseže sinergijski učinek. Permakultura sloni na pozornem in preudarnem opazovanju narave in naravnih sistemov ter prepoznavanju univerzalnih vzorcev in principov. Te vključujemo v naše okoliščine. Izraz *permakultura* je v začetku 70-ih let pomenil *permanentna agrikultura*, vendar sta ga avtorja, Avstralca Mollison in Holmgren kmalu razširila na *permanentna kultura*, ker sta ugotovila, da je socialni vidik ključni del trajno stabilnega sistema. Prvi takšen zabeležen sistematski pristop pa je v 60-ih letih razvil Avstrijec Sepp Holzer, poznan tudi pri nas.

V Sloveniji je veliko poznavalcev permakulture. Nekaj je tudi posamične dobre prakse na področju kmetovanja, v arhitekturi (npr. hostel Celica) in drugod. Celostno bomo permakulturo zaokrožili v ekovaseh in okoliški naravi. Permakultura pomeni bogatenje prostora (ne izkoriščanje).

Ekovas je naselje, oblikovano s soodločanjem prebivalcev. Omogoča dolgoročno trajnost in harmonijo življenja. Prijazna moč takšnih skupnosti je, da se ljudje zavestno odločijo in sooblikujejo lastno pot v prihodnost. To je trenutno videti kot glavna gonilna sila za pozitivne spremembe. Vendar so dober namen, ustvarjalnost in pripravljenost ljudi za spremembe videti najmanj izkoriščeni potenciali, kar jih danes poznamo. Ekovasi so ljudje, ki živijo kar govorijo v zvezi z zniževanjem ekoloških odtisov. Pogosto so ekovasi organizirane kot kooperative.

Slišati je kot pravljica. Zavejmo se, da številni ljudje že živijo takšno pravljico. In to ne le za lahko noč, temveč cel dan. Odkar poznam ekovasi, tudi sam ponovno verjamem v pravljice. V takšnem ekosistemu igrajo voda, zrak, zemlja, nebo, narava, arhitektura in vsa bitja ter odnosi med njimi enakopravno, živo vlogo.

Vsaka ekovas je unikatna: nekatere so bolj urbano orientirane - lahko jim rečemo **ekonaselja**, nekatere bolj ruralno - lahko jim rečemo **ekovasi**. Zato je tudi terminologija ekovas - ekonaselje (ali ekološka vas - ekološko naselje) različno uporabljana. V angleščini se najpogosteje uporablja beseda »ecovillage«. Osebnostno mi je najbližje kombinacija obojega: sobivanje z naravo, torej naselje v bolj ruralnem okolju, nekoliko odmaknjeno od mest (vključujoč z vsaj delno pridelavo hrane) v sozvočju z uporabo razpoložljive čistejšje, tako preproste kot visoke tehnologije. V takšnih ekovaseh so lahko tudi manjši obrati oz. delavnice, šole in vrtci, turistične kapacitete, izobraževalni centri in inštituti; pravzaprav skoraj vse, kar je danes v urbanem okolju, vendar s prijaznejšo, bolj trajnostno dimenzijo. Bistveno je - *kako* delamo; šele nato - *kaj* delamo.

Izkušnje iz sveta

Današnje ekovasi in ekonaselja so se začela pojavljati in razvijati v minulih štiridesetih letih. Najprej redkeje potem pa vedno bolj pogosto. Gre za manjše skupnosti. Štejejo od nekaj deset do nekaj sto ljudi. Družijo jih podobni skupni cilji, ki temeljijo na okoljskih, socialnih, ekonomskih in kulturno-duhovnih predpostavkah oz. vrednotah. Delujejo po preprostem principu, po katerem naj ne bi jemali naravi več, kot ji lahko vrnemo. Pristope ekovasi je mogoče uporabiti tako v obstoječih naseljih za transformacijo, kot v na novo nastalih, tako podeželskih kot mestnih okoljih, povsod po svetu.

Največje evropske ekovasi so se začele kot majhne neopazne pobude, toda v nekaj desetletjih so postale pomembni dejavniki za lokalno gospodarstvo, izobraževanje, turizem, kmetijstvo in okoljevarstvo. Med znane primere ekoloških naselij sodi Findhorn na Škotskem s 400 prebivalci, Sieben Linden v Nemčiji s 150 prebivalci, Crystal Waters v Avstraliji z 200 prebivalci, Damanhur v Italiji s približno 1000 prebivalci ali Auroville v Indiji s 1500 prebivalci.

Kar nekaj od njih je nastalo v, za naše razmere, manj prijaznih naravnih okoljih. Tudi v pokrajinah, ki so bila delno ali v celoti izrabljene z metodami industrijskega kmetijstva in drugimi grobimi posegi.

Ekološko naselje Findhorn se je razvilo iz naselja prikolic, ko je skupnost leta 1962 zaslovela s svojimi eksperimenti in čudovitimi vrtovi. Ustanovljeno je bilo na golih peščenih sipinah polotoka Findhorn. Ljudje, ki danes živijo v skupnosti prihajajo iz preko 40-tih držav, preko leta pa se jim pridruži še 4000 obiskovalcev nadvse pestrih izobraževalnih tečajev. V tesni povezavi z lokalno skupnostjo so izpeljali vrsto družbeno koristnih projektov. Fundacija Findhorn že od leta 1998 aktivno deluje v navezi z OZN.

Sieben Linden (Sedem lip) je ekovas na severu Nemčije. Mnoga izobraževanja, ki potekajo v vasi, financirajo razni programi EU. Zelo aktivni so projekti reševanja perečih družbenih vprašanj, izrabe alternativnih virov energije, ekološke gradnje in permakulture (v maju letos bom tam obiskal dvotedensko izobraževanje permakulture). V vasi je sedež evropske podružnice Globalne mreže ekovasi (Global Ecovillage Network).

Plodnost in pestrost narave v kooperativi-ekovasi Crystal Waters je posledica več desetletne zelo uspešne uporabe permakulturnega načrtovanja in inovativnih tehnik pospeševanja naravne sukcesije, zadrževanja vode in bogatenja tal. Tam se dogaja, da včasih tudi po dve leti skupaj ne dežuje – kljub temu imajo prekrasne vrtove.

Damanhur v Italiji je agencija OZN predstavila kot model za trajnostni razvoj.

Podobne vasi s sto ali več prebivalci najdemo na Danskem (Dyssekilde, Munksogaard), na Madžarskem (Krishnavolgy), v Rusiji (Kovčeg) in drugje. Številne manjše ekovasi so razkropljene povsod po svetu, tudi v naši bližini: številne so v Italiji (po nekaterih podatkih med 60 in 100 vasi), nekaj jih je na Hrvaškem in v Avstriji. Te vasi so aktivno povezane z oblastjo in lokalno skupnostjo. Prispevajo k blaginji in demografski stabilnosti na ogroženih ruralnih področjih. V tem živahnem, naravnem okolju odraščajo radostni, ustvarjalni otroci.

Nekaj značilnosti ekovasi po Evropi in svetu, ki so v nekaj desetletjih obstoja dokazale da:

- izboljšujejo demografsko sliko (dvigajo stopnjo poseljenosti na podeželju - obujajo življenje in kmetovanje, posebej v odročnih in visokogorskih področjih kmetovanja in dvigajo indeks samozadostnosti),
- je mogoče razvito tehnološko življenje v sodobni družbi razširiti iz mest na podeželje,
- lahko s permakulturnim kmetovanjem brez rabe umetnih gnojil in pesticidov dosežemo visoke donose zelo pestrih in kakovostnih pridelkov za domačo rabo in prodajo na trgu,
- lahko z uporabo alternativnih virov energije, souporabo vozil in orodij in z recikliranjem vseh odpadkov ustvarijo zelo nizko energetska družbo z zelo visokim življenjskim standardom,
- je gradnja hiš iz povsem naravnih, večinoma lokalnih materialov dostopna vsakomur in poceni, bivanje v takih hišah pa je zelo zdravo in udobno,
- postanejo varuhi izginjajočih tradicij (obrtni, folklorne ipd.),
- že v nekaj letih po nastanku postanejo napredna izobraževalna središča, ki v tesnem sodelovanju z lokalno skupnostjo in v odlični povezavi s svetom prirejajo številne mednarodne dogodke, ki dvigujejo kakovost življenja,

- so projekti v ekoloških vaseh zelo uglašeni s politiko EU in drugih držav, zato zlahka pridobivajo sredstva iz skladov in razpisov,
- je možno ljudi preusmeriti k visoko samooskrbnemu načinu življenja z visoko stopnjo povezovanja znotraj lokalne skupnosti in s širšo skupnostjo; brezposelnosti takorekoč ne poznajo,
- se preprosta praktična znanja začnejo prenašati nazaj v mestna okolja - kakor podeželju koristijo sodobne tehnološke rešitve, imajo mesta korist od tehnološkim sonaravnega bivanja.

Trenutno stanje v Sloveniji

Bilo je že nekaj resnih poskusov, da se ustanovi ekovasi - mnoga zapuščena naselja kličejo po tem. Do sedaj so bili neuspešni, ponekod so blizu realizacije. Kar nekaj družin je, ki živijo po ekoloških načelih, obstaja tudi nekaj manjših skupnosti. Prihaja do prvih organiziranih neposrednih izmenjav ekoloških pridelkov – t.i. partnersko kmetovanje. Širom Slovenije je trenutno najmanj 11 konkretnih iniciativ in veliko število simpatizerjev, ki se od pretekle jeseni povežemo v mrežo ekovasi. Sam sodelujem pri razvoju ekovasi in Eco parka Kras v zaledju Kopra in sodelujem z nekaterimi drugim iniciativam. Za skupnost, ki bi štela vsaj petdeset ljudi, (približno toliko naj bi bilo glede na prakso v svetu dovolj, da lahko samostojno in uspešno razvija našete dejavnosti in kvalitete) manjka le majhen korak. Slovenija je geografsko raznolika in ima (tudi zaradi te raznolikosti) še dokaj naravno, relativno nekontaminirano okolje. To govori v prid permakulturnemu kmetovanju in ekovasem.

Nekaj predlogov:

- V zakone iz področja kmetijstva ter področja okolja in prostora naj se uvede možnost, da se zapuščene ali dalj časa nenaseljene kmetije oz. **zemljišča** lahko **razdelijo na manjše enote** velikosti 1 do 3 ha in da se na teh enotah dovoli gradnja individualnega objekta za stalno bivanje; zakonodaja naj omogoči tudi lažje »grupiranje« razdrobljenega lastništva oz. prenos razdrobljenega lastništva.
- Ostanje naj v veljavi 79. člen veljavnega ZGO, ki med drugim pravi, da je dovoljena koristna površina, do katere se še lahko **gradi v lastni režiji 250 m²**.
- **Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov** naj prevzame večjo vlogo pri prenosu zemljišč na zainteresirane državljanke, tudi na nove ekovasi in tako postane bolj profesionalni servis. Dodelati je potrebno tudi način predkupne pravice na kmetijska zemljišča v prid novim kmetijam in prebivalcem oz. ekovasem.
- V mreži slovenskih ekovasi menimo, da je **potrebno v zakon vključiti ustrezne podporne inštrumente za projekte z nizkimi, celo blagodejnimi vplivi**, saj ZKZ ne upošteva uveljavljenih primerov dobre prakse trajnostnega sobivanja – ekovasi. Zato predlagamo vključitev možnosti/izjem za projekte z dokazano nizkimi vplivi na okolje. VZOR tuje prakse: Wales je pred nekaj leti sprejel takšen zakon za en del, lani pa za celotno deželo. Smo v Sloveniji zreli za kaj podobnega? Zakonodajo in prakso prilagodimo ljudem in projektom, ki vnašajo v skupnost in prostor harmonijo.

Slovenija ima (tudi po besedah tujih poznavalcev, ki zelo radi prihajajo k nam) izjemne možnosti za razvoj ekovasi in ekonaselij. K tem si lahko pomagamo z domačimi znanji, obogatenimi s tujimi izkušnjami. Predlagam, da takoj pričnemo uvajati poznane pristope v kmetijstvo, gradbeništvo in urejanje prostora. Jutri lahko začnemo ustanavljati ekovasi in ekonaselja.

Povabimo domače in svetovne poznavalce ekovasi, ekonaselij in permakulture in naredimo srečanje oz. konferenco na temo ekovasi in permakulture. Naj postane Slovenija svetovna zibelka prijaznejšega, bolj harmoničnega življenja.

Predlagam, da vlada ČIMPREJ ustanovi medresorsko skupino za razvoj ekovasi in določi organ vlade, ki bo pristojen za razvoj ekovasi. V kabinetu ministra pristojnega za kmetijstvo želimo kontaktno osebo, ki bo v začetni fazi naloge koordinirala. Predstavimo ideje celostnega razvoja ekovasi in permakulture ministrom za kmetijstvo že maja letos v Radencih.

Zanimivo, beseda »skupnost« v slovenskem jeziku pomeni tako ekipo ljudi, kot celoto oz. zaključenost.

V Sloveniji nas je dovolj simpatizerjev življenja v ekovaseh. Dovolj je tudi poznavalcev takšnega življenja in vrhunskih strokovnjakov s področja permakulture ter drugih znanj, ki so potrebna za postavitev ekovasi in

ekonaselij. Protagonisti ekovasi poznamo prednosti in šibkosti kmetijske politike in **ponujamo pomoč**. Pomoč tudi pri pripravi zakonskih podlag za bodoče inštrumente podpore sofinanciranja razvoja ekovasi, za katere na terenu obstaja velika absorpcijska sposobnost.

Spoštovani prisotni, prijazno vas vabim, da se nam pridružite v razvoju ekovasi, ekonaselij in permakulture. Prosim, zavejte se, da nam takšno, bolj trajnostno in harmonično življenje pripada. Ugleden Slovenec nam je v zasebnem pogovoru na zaključni slovesnosti akcije Očistimo Slovenijo v enem dnevu dejal: »Po tem, kar ste naredili vam ni več potrebno trkati na različna vrata in razlagati vaše namene. Na vas (na civilni družbi) je, da poveste vladi, kaj mora delati.«

Prosim, razvijajmo ekovasi in ekonaselja SKUPAJ. Skupaj zmoremo vse.

Več informacij o ekovaseh v slovenščini je na www.ekovas.si, www.soustvarjanje.si in na moji strani www.harmonicno-zivljenje.si, informacije evropske mreže ekovasi na www.gen-europe.org.